

**CHRONOLÓGIA KLÚČOVÝCH MOMENTOV 1.
POLSTOROČIA NOVODOBÉHO OCHRANÁRSKEHO
HNUTIA NA SLOVENSKU**

-
- 1955: Zákon SNR č. 1/1955 Zb. o štátnej ochrane prírody.
 - 1958: Vyhláška upravujúca kompetencie dobrovoľných pracovníkov ochrany prírody (konzervátorov a spravodajcov), ktorých činnosť riadil odbor kultúry príslušného krajského národného výboru (KNV).
 - 1964: Zbor ochrancov prírody.
 - 1964 – 1969: Aktivity kultúrnej obce za záchranu bratislavského Podhradia zastrešené najmä redakciou týždenníka Kultúrny život.
 - 1969: Slovenský zväz ochrancov prírody (vznikol premenovaním Zboru ochrancov prírody).

-
- 1975: Slovenský zväz ochrancov prírody a krajiny (vznikol premenovaním a rozšírením náplne Slovenského zväzu ochrancov prírody).
 - Od 1979: Vznik okresných a mestských výborov SZOPK a postupne do 400 základných organizácií zväzu.
 - 1979: Strom života
 - 1979 – 1989: Časopis SZOPK Poznaj a chráň.
 - 1980: Základná organizácia SZOPK č. 6 v Bratislave.
 - 1987: Bratislava/nahlas.
 - 1989: Nežná revolúcia s významnou účasťou ochranárov.

-
- 1989: Fórum ochrancov a tvorcov životného prostredia na Slovensku (neskôr premenované na Ekofórum).
 - Od 1990: Začiatok decentralizácie SZOPK a vznik nových EMVO.
 - 1990: Prvί slovenskί ochranári vo federálnom i slovenskom parlamente.
 - 1990: Člen bratislavskej organizácie SZOPK vymenovaný za člena federálnej vlády a predsedu Federálneho výboru pre životné prostredie.
 - 1990: Dunajská reťaz: cca 60 000 ľudí vytvorilo živú reťaz medzi Hainburgom a Gabčíkovom.

-
- 1990 – 1992: Strana zelených v . slovenskom parlamente.
 - 1990 – 1993: Týždenník Zelené Slovensko neskôr Ochránárske Slovensko.
 - 1994: Vznik Grémia tretieho sektora vrátane jeho environmentálnej sekcie (Stupavské konferencie).
 - 1998 – 2002: Strana zelených na Slovensku v NR SR ako súčasť volebnej koalície s názvom Slovenská demokratická koalícia a následne i vládnej koalície.
 - 1998: Podpísanie dohody medzi MŽP SR a Ekofórom.

-
- 1999: Vystúpenie Ekofóra z Grémia tretieho sektora.
 - 2004: Výzva Nad Tatrou sa blýska a Mimovládny výbor Naše Tatry.
 - 2009: Najväčšia petícia svojho druhu v SR – 114 000 podpisov (proti ťažbe uránu), organizovaná Greenpeace Slovensko
 - 2010: Post splnomocnenca vlády pre rozvoj občianskej spoločnosti a poradcu predsedníčky vlády pre životné prostredie.
 - 2013: Vznik Zelenej koalície.

PRIESKUM 111

Jednotlivé okruhy:

1. Ekológia ako vedný odbor
2. Znečistenie ovzdušia
3. Znečistenie vôd, otázky vodného hospodárstva
4. Rádioaktivita v životnom prostredí (ďalej ŽP)
5. Problém hluku
6. Ochrana pôdy
7. Odpady a ŽP
8. Ochrana geologických, resp. geomorfologických útvarov
9. Právne otázky ochrana ŽP
10. Ekonomika ŽP
11. Problematika energie a ŽP
12. Priemysel a ŽP
13. Poľnohospodárstvo a ŽP

-
14. Doprava a ŽP
 15. ŽP a zdravotný stav obyvateľstva
 16. História ochranárskych snáh
 17. Ochrana rastlín (v odpovedí prípadne konkretizovať, ktorých druhov atď.)
 18. Ochrana živočíchov (voľne žijúcich v prírode, uveďte slovom)
 19. Ochrana húb
 20. Chránené územia všeobecne
 21. CHKO Malé Karpaty
 22. Lužné lesy, Podunajsko
 23. ŠPR Devínska Kobyla
 24. ŠPR Šúr
 25. ŠPR Ostrov Kopáč
 26. Ochrana vysokohorskej prírody (strážne služby v Roháčoch, iné – uveďte)
 27. Ďalšie lokality, resp. CHÚ, CHN .. (v odpovediach uveďte, ktoré)

-
28. Obnova patronátneho lesa v Rusovciach
 29. Svätojánske kosenie lúk v ŠPR Šúr
 30. Reintrodukcia bobra
 31. Ochrana historických štruktúr krajiny (pasienky, lúk, vinohrady, technické prvky, drobná architektúra a historicko-sakrálne prvky a pod.)
 32. Ochrana ľudovej architektúry
 33. Oprava a údržba technických pamiatok (železnica, lokomotívy, píly, mlyny, odvodňovacie a zavodňovacie zariadenia a pod.)
 34. Rekonštrukcia bývalého kláštora v Marienke
 35. Obnova Banskej Štiavnice
 36. Záchrana slameného domčeka v Borskom Petri
 37. Tradičná akcia „Týždeň ľudovej architektúry“
 38. Tradičná akcia „Senníky a salaše“ – tzv. memoriál Vlada Bednára

-
39. Brigády v Hubovej (oprava sypární, cez víkendy)
 40. Brigády v areáli mlynov v Kvačianskej doline
 41. Jednotýždenné strážne služby v mlynoch v Kvačianskej doline (máj až október)
 42. Rekonštrukcia drevenice v Osturni
 43. Šindlovanie a oprava strechy na Brýzgalkách
 44. Obnova dreveníc na Kokávke (pri Revúcej)
 45. Mestská zeleň všeobecne, príp. v I-V. obvode Bratislavy (uved'te konkrétne)
 46. Horský park
 47. Bratislavský lesopark
 48. Obnova botanickej záhrady
 49. Obnova ZOO
 50. Ochrana záhrad v osobnom vlastníctve ako funkčnej zložky mestskej zelene dotvárajúcej životné prostredie v Bratislave

-
51. Obnova historických prvkov v historickom jadre (ďalej HJ) Bratislavy (napr. dlažby, vývesné štíty, obrubníky)
 52. Drobná architektúra (uličný dizajn, picie fontány, riešenie partnerov, výkladov, pasáží...)
 53. Kontrola (monitorovanie) skutočnej nevyhnutnosti rôznych asanácií historických budov
 54. Udržiavanie tradičných a historických miestnych názvov (ulice, štvrte, objekty)
 55. Ochrana historických záhrad, parkov a cintorínov
 56. Ochrana Podhradia (záchrana pivníc, podzemných priestorov, návrhy na revitalizáciu a pod.)
 57. Vyhľadávanie esteticky rušivých prvkov ŽP a necitlivej architektúry a výzdoby v Bratislave, návrhy na riešenie
 58. Záchranné a rekonštrukčné práce na Obchodnej a Vysokej ulici – brigády
 59. Rekonštrukcia mlyna Klepáč
 60. Obnova bratislavských bazénov (na tunelom, Horský park, Pallehnerova záhrada)

-
61. Zlepšenie práce bytových podnikov a domových správ v prospech životného a sociálneho prostredia mesta (kvalita, včasnosť, kapacita)
 62. Problematika domácich zvierat v meste
 63. Riešenie problémov odpadov v Bratislave (separovaný zber, riadené skládky a pod.)
 64. Zlepšovanie ŽP v Petržalke
 65. Detské ihriská (nebezpečné prvky, súčasný stav, návrhy a realizácia zlepšení)
 66. Zlepšovanie MHD
 67. Ekologizácia zimnej údržby ciest a chodníkov (nesolenie)
 68. Zavedenie bicyklovej dopravy v Bratislave (sídlišká- centrum, rekreačné trasy do okolia)
 69. Oživovanie sociálnych a kultúrnych funkcií HJ a centrálnej mestskej oblasti (zmena využitia v prospech obyvateľov, odbúranie neverejnej administratívy, vyhľadávanie priestorov pre kultúrne zariadenia, kluby, výstavné priestory, byty a pod.)
 70. Nekonvenčné animovanie sídliskových priestorov, napr. Petržalky (zakladanie divadiel, minigalérií, tvorba animačných programov)

-
71. Zvyšovanie bezpečnosti detí a postihnutých v Bratislave (bezbariérové trasy pohybu, možností kultúrneho a športového vyžitia, vyhľadávanie a odstraňovanie nebezpečných prvkov na verejných priestranstvách a pod.)
 72. Ochrana spotrebiteľa (spotrebiteľská kontrola)
 73. Zlepšenie služieb a obchodnej siete (návrhy na zmenu pracovného času, otázky záručných lehôt a reklamačných práv atď.)
 74. Súčasný stav a zlepšenie kvality potravín (cudzorodé látky, racionálna výživa)
 75. Ekologizácia výrobkov a obalov (zdravotná nezávadnosť, bezpodpadovosť)
 76. Zlepšenie zdravotníckych služieb (dôvera chorých, vybavenosť pracovník, prístup a kvalifikácia zdravotníckych pracovníkov a pod.)
 77. Presadzovanie zdravých životných štýlov
 78. Zlepšovanie možností pre zdraviu prospešné trávenie voľného času (plavárne, ihriská, rekreačné areály, ich kontrola, zlepšenie, nové návrhy)
 79. Ochrana nefajčiarov, ochrana pred nikotinizmom a inými toxikomániami
 80. Propagácia triezvosti, ochrana pred alkoholizmom (potieranie

-
81. Zakladanie čajovní, nefajčiarskych a nealkoholických kaviarní a reštaurácií
 82. Pestovanie historického vedomia Bratislavčanov
 83. Poskytovanie vzájomnej podpory a pomoci ochranárov pri rôznych stavoch a ťažkostiach (napr. matky dojčiat, ľudia postihnutí rovnakou chorobou, ochranárske jasle a pod.)
 84. Organizačné zabezpečenie akcií (management)
 85. Organizovanie tematických konferencií o ŽP
 86. Organizovanie kultúrnych podujatí SZOPK, pomoc pri zabezpečovaní Ekofilmu, ochranárskych plesov, benefičných divadelných a iných predstavení, výletov a pod. (uved'te konkrétne)
 87. Zabezpečovanie družobných stykov (Slovensko, Čechy, zahraničie- uved'te slovom)
 88. Hospodársko-právne konzultácie pre ochranárske potreby
 89. Projektové, konštruktérske, prieskumné a výskumné ochranárske práce (spresnite)
 90. Posudzovanie verejne publikovaných, resp. vystavovaných projektov, odborná ochranárska oponentúra na tému z odboru (uved'te presnejšie)

-
91. Budovanie informačnej banky SZOPK (ochranárska knižnica, „banka mozgov“, zoznam odborníkov z radov SZOPK a ďalších ochotných spolupracovníkov)
 92. Hospodárska agenda SZOPK
 93. Sledovanie (monitoring) tlače (výstrižky), spracovanie referátu z odboru a z publikácie, ktorá zaujíma ochranárov (uved'te konkrétne)
 94. Príspevky do nášho spravodaja „Ochranca prírody“ (články, správy, fotografie, redigovanie)
 95. Ochranské administratívne práce, písanie na stroji, strojové spracovanie údajov
 96. Kultúrne a umelecké činnosti v prospech ŽP (uved'te konkrétne)
 97. Dokumentácia našej práce a kronikárstvo
 98. Výtvarné ochranské práce (ilustrácia do Spravodaja, aktualizácia vývesiek, výstavy a pod.)
 99. Preklady ochranských textov v cudzích jazykoch (uved'te jazyk)
 100. Obstarávanie materiálov (zháňanie) ku konkrétnym pracovným aktivitám
 101. Ochota pomôcť pri remeselných prácach (stolárskych, zámočníckych a pod., uved'te slovom)
 102. Ochota pomôcť pri doprave u vlastníkov terénnych alebo osobných motorových vozidiel (za náhradu benzínu)

-
103. Zabezpečovanie programov pre deti počas pracovných ochranárskych podujatí
 104. Informačno-propagačná práca (texty, fotografie, video, filmy – uveďte slovom)
 105. Prednášky, vedenie besied o ŽP a ochrane prírody (uveďte oblasť, tiež upresnite, či pre členov MO SZOPK alebo školy, závody, kluby mládeže a pod.)
 106. Verejná publikačná činnosť s ochranárskou tematikou
 107. Ochránárska práca s mládežou (krúžky mladých ochrancov prírody, SŽ, SŠ, VŠ)
 108. Organizovanie táborov Stromu života (letné ochranárske tábory mladých ľudí)
 109. Spolupráca so štátnou ochranou prírody (spravodajstvo) (v ktorom obvode, chránenom území)
 110. Spolupráca so štátnymi orgánmi pri ochrane ŽP (účasť v komisiách ŽP na jednotlivých národných výboroch a pod.)
 111. Iné záujmy a potreby, navrhované činnosti (aké).

ČO VŠETKO VZNIKLO Z PREDNOVEMBROVÉHO OCHRANÁRSKEO Hnutia

- ❑ Základ prvopočiatocnej Verejnosti proti násiliu (VPN).
- ❑ Dve strany zelených.
- ❑ Časť Stromu života.
- ❑ Vážska únia.
- ❑ Slovenská riečna sieť (SRS).
- ❑ SOSNA.
- ❑ Karpatské ochranárske združenie altruistov (KOZA).
- ❑ Lesoochranárske zoskupenie VLK.
- ❑ Združenie Východné Karpaty.

-
- ❑ Spotrebiteľské hnutie, Bicyba, Bezbariérová Bratislava, Centrum pre rozvoj miestneho aktivizmu, čiastočne Národné centrum environmentálnej výchovy, farma VESNA, čiastočne i Škola ľudovej kultúry a Spoločnosť pre trvalo udržateľný život, alebo nadácia Návraty ku krajine či Nadácia Horský park.
 - ❑ Niekoľko ďalších nadácií, charitatívnych organizácií, iniciatív a pod.
 - ❑ Niekoľko hospodárskych zariadení, orientovaných na životné prostredie.

-
- ❑ Významná časť osobitnej štátnej správy pre životné prostredie.
 - ❑ Viacero členov slovenskej i federálnej vlády, z toho traja podpredsedovia.
 - ❑ Zo dvadsať ponovembrových poslancov Federálneho zhromaždenia a Slovenskej národnej rady.
 - ❑ Nezanedbateľný počet riadiacich pracovníkov v rôznych sférach, vrátane bratislavského primátora. Niekoľko sto poslancov mestských či miestnych samospráv a pod.

KAUZY V OPK PO R. 1989

- VD Gabčíkovo a iné vodné diela (Žilina, Turček, Tichý Potok...) (1989 – 1996)
- Tatry – ZOH (1990)
- Billboardy a ďalší vizuálny smog v krajine (od r. 1990)
- Hypermarkety, logistické centrá, priemyselné parky a pod na najúrodnejších pôdach vs. brownfields
- Devastácia historických jadier a siluety miest (priebežne)
- Devastácia mestskej zelene (priebežne)
- Čistky v štátnej správe pre ŽP za éry V. Mečiara (1995...)
- Faktický zánik SZOPK ako celoslovenskej ochranárskej MVO (po r. 1993)
- Nadmerný lov veľkých šeliem (medveď, vlk) (priebežne)
- Tatranský kamzík ohrozený vyhynutím (90. roky 20. stor.)

-
- Snaha o relativizáciu OP počas 2. Dzurindovej vlády (2002 – 2006)
 - Tatry - veterná kalamita (november 2004)
 - Tatry – odstraňovanie následkov veternej kalamity (2005...)
 - Anarchia v urbanizácii národných parkov (od r. 2006)
 - Premnoženie podkôrneho hmyzu a likvidácia slovenských lesov (od r. 2006)
 - Obrovské čistky v ŠOP SR ai. zložkách (napr. SIŽP) za 1. vlády R. Fica (od r. 2006)
 - Zrušenie MŽP a jeho podriadenie pod MP (2010)
 - Výstavba tzv. malých vodných elektrární na hodnotných úsekoch tokov (najmä po r. 2011)
 - Prijatie kontroverznej novely zákona o OPaK vrátane liberalizácie výrubov stromov (2013)
 - Zintenzívnenie výrubov voľne rastúcich stromov (od r. 2013)
 - Nízke Tatry – ZOH (2013 – 2014)

SLOVENSKÉ MIMOVLÁDNE ORGANIZÁCIE (MVO) A TRVALO UDRŽATEĽNÝ ROZVOJ (TUR) V KONTEXTE SUMMITU RIO+20

Funkcie MVO vo všeobecnosti

- × Udržiavanie a rozvíjanie nezávislého typu myslenia.
- × Expertná činnosť, najmä think tanky.
- × Generovanie alternatívnych ideí a vízií.
- × Kampane – napr. Greenpeace, Vlci...
- × Výchova a vzdelávanie k TUR, vrátane publikačnej, edičnej, prednáškovej a pod. činnosti.
- × Kontrolná a monitorovacia funkcia.
- × Aktívna účasť v rôznych poradných orgánoch, grémiách a pod.
- × Medzinárodné aktivity.
- × Praktické aktivity – demonštračné – modelové príklady.
- × Snaha o partnerskú spoluprácu a sieťovanie.

Prehistória

- × Prehistória: Bratislava/nahlas: kriticko/alternatívny pohľad na životné prostredie (ŽP) o celú realitu vo vtedajšej Bratislave i v celej ČSSR (publikácia vyšla pred 25 rokmi).
- × Projekt Národného parku Podunajsko ako alternatíva voči vtedajšiemu projektu SVD Gabčíkovo-Nagymaros.
- × Obnova kultúrneho dedičstva, pamiatok a historických štruktúr krajiny (HŠK), o.i. aj ako príspevok k alternatívnemu turizmu.
- × MVO v tejto sfére reprezentovalo prednovembrové slovenské, resp. bratislavské ochranárstvo.
- × Tesne po r. 1989 vznik MVO programovo zameraných aj na podporu TUR/TUŽ: napr. Spoločnosť pre trvalo udržateľný život (STUŽ).

Úloha MVO

- ✘ V časovom horizonte prípravy Konferencie OSN o životnom prostredí a rozvoji (1990 - 1992) sa MVO stali jedným z hlavných spoločenských aktérov (stakeholderov) v zmysle Summitu Zeme a jeho Agendy 21, kde im je venovaná samostatná kapitola 27: Posilňovanie úlohy MVO: partnerov pre TUR.

Slovenské MVO a hlavné medzinárodné procesy vo sfére TUR

MVO – Rio, Johannesburg, Rio+20

- ✘ Zástupcovia Slovenska z vládnej i mimovládnej sféry:
- ✘ Rio: Huba, Miklós, Rosival, Tirpák, Zlocha.
- ✘ Johannesburg: Bédi, Huba, Hudek, Kravčík, Miklós, Vilinovič.
- ✘ MVO a proces Životné prostredie pre Európu, účasť slovenských, resp. československých účastníkov

-
- × Tri míľniky:
 - × Dobříš – 1. konferencia ministrov životného prostredia na československej pôde + paralelná MVO konferencia s niekoľkými predstaviteľmi MVO zo Slovenska,
 - × Luzern – kulminácia slovenskej účasti – viac ako 10 predstaviteľov slovenských MVO v rôznych národných i medzinárodných pozíciách.
 - × Dosiaľ absolútny vrchol z pohľadu vplyvu a účasti MVO bola 4. konferencia v dánskom Aarhus – Dohovor Európskej hospodárskej komisie (EHK) o prístupe k informáciám, právu a spravodlivosti vo veciach ŽP.

Vytvorenie Tematickej skupiny European EcoForum Hodnoty pre udržateľnú budúcnosť pod česko-slovenským vedením.

Významná pre Slovensko bola aj príprava 5. konferencie v Kyjeve: Prípravná konferencia v Bratislave – organizovali European EcoForum a STUŽ/SR. Predseda STUŽ/SR zvolený za člena Výkonného výboru European Ecoforum. Na záver bol prijatý dokument s názvom Bratislavská deklarácia.

6. konferencia: Belehrad. Zástupca slovenských MVO v EcoFore a zároveň predseda STUŽ/SR bol poverený zorganizovať výstavu o aktivitách EMVO v regióne EHK.

Astana: prísny výber účastníkov z radov MVO (málo zdrojov). Účasť slovenských MVO sa zredukovala na jednu osobu (predseda STUŽ/SR), viacerí zástupcovia SR ako experti a predstavitelia medzinárodných organizácií (Mikloš, Thalmeinerová, Regionálna kancelária UNDP, Jan Kubiš v pozícii výkonného tajomníka EHK a zástupcu generálneho sekretára OSN).

Významná účasť MVO vo všetkých segmentoch konferencie, najmä pri príprave Deklarácie EEF.

Celkovo možno konštatovať, že na rozdiel od českej a západoeurópskych vládnych delegácií, v prípade SR nebýva zvykom prizývať nezávislého zástupcu EMVO komunity za člena oficiálnej. delegácie.

Zároveň možno konštatovať, že od r. 1993 účasť slovenských EMVO na medzinárodnom dianí vo sfére MVO klesá – česť výnimkám, ktoré predstavuje aj pomerne ambiciózná účasť na Svetovom summite TUR v Johannesburgu a v širšom kontexte aj veľmi ambiciózná účasť na akciách k 10. výročiu Európskeho dohovoru o krajine vo Florencii (2010).

Príklady alternatívnych štúdií a koncepcií z 90. rokov 20. storočia

- ✘ Smerovanie k TU Slovensku v r. 1995 – 1996 – STUŽ/SR.
- ✘ Významná účasť MVO na Národnej stratégii TUR.
- ✘ Voda pre 3. tisícročie (Slovenská riečna sieť, SZOPK a STUŽ/SR).
- ✘ Alternatívna energetická koncepcia SR (1999 - 2000): Bédi, Szöllös, Kozová, Trubíniová, Mistríková, Huba a ďalší.
- ✘ Alternatívne poľnohospodárstvo (CEPTA ai.).
- ✘ Prehľad vtedajších aktivít tohto druhu prinieslo osobitné číslo Časopisu Životné prostredie v polovici 90-tych rokov.

Edičná a publikačná činnosť

- ✘ Len STUŽ/SR vydala okolo 40 knižných a zborníkových titulov, čo je porovnateľné
- ✘ so stredne veľkou akademickou či univerzitnou inštitúciou.
- ✘ MVO vydávali, prípadne dosiaľ vydávajú viacero periodík: od Ochrancu prírody cez Ekopanorámu až po Dalekohľad či Vytie.

Kontrolná a monitorovacia činnosť

- ✘ Monitoring činnosti politických strán v oblasti ŽP a TUR.
- ✘ Dotazníky.
- ✘ Hodnotenia politických programov a programových vyhlásení vlád.
- ✘ Stovky ďalších parciálnych aktivít v tejto oblasti.

Účast'/členstvo v poradných orgánoch

- ✘ Rada vlády pre TUR (1999 – 2001) – štyria zástupcovia MVO.
- ✘ Rada vlády pre MVO.
- ✘ Poradný orgán pre integrovaný manažment povodí aí.

Iné aktivity

- ✘ Nespočetné množstvo praktických aktivít.

Siet'ovanie

- ✘ European EcoForum, EKOFÓRUM (pôvodne Fórum ochrancov a tvorcov ŽP, ktoré vzniklo decembri 1989).
- ✘ Mikuláš Huba, Geografický ústav SAV, STUŽ/SR a Výbor NRSR pre pôdohospodárstvo a životné prostredie: tézy príspevku na konferencii Smolenická výzva V, UKE SAV, 2012